

VEERTIG JAAR ARCA TE BOEK GESTELD

Rik Lanckrock, *Toneelstudio '50 en Arcatheater. Brandpunt en uitstraling*, Gent, 1990 (herdruk van uitgave van 1976), 103 pp.

Jo De Vos, *Theater als zoektocht. 15 Jaar Arca 1975-1990*, Gent, 1990, 93 pp.

Qua timing kon het eigenlijk niet beter : als cultureel tegengewicht voor de heersende Mondialitis en middenin de theaterkormkometijd, had Arca-directeur Jo Decaluwe het idee opgevat veertig jaar Arca tot een vierbaar feit te verheffen.

Of je nu bij veertig echt aan vieren moet denken was de open deur die op de academische zitting alleen Dré Poppe wou intrappen. Of je nu bij veertig echt aan vieren moet denken was de open deur die op de academische zitting alleen Dré Poppe wou intrappen. Hoe dan ook, naar aanleiding van deze verjaardag publiceerde Arca een fraai, met veel foto's geïllustreerd "gedenkboek" in twee delen.

In 1976 stelde Rik Lanckrock reeds de eerste twee decennia van Arca te boek. Op het eerste gezicht was een heruitgave van dit werkje misschien overbodig, maar men kan ten minste twee elementen ter argumentatie aanvoeren. Ten eerste vervolledigt Lanckrocks werk de complete geschiedenis van het Arca-gezelschap en ten tweede — en dat is veel belangrijker — is het opvallend en soms schrijnend te zien dat de verzuchtingen waar het boek bol van staat (vaak uit de mond van de "idealisten van het eerste uur") nog prangend actueel zijn.

In zijn inleiding schetst Lanckrock het tijdsbeeld waarin Toneelstudio '50 ontstond. De nood aan een eigen Gents beroepsgezelschap klonk daar heel nadrukkelijk bij door. Een situatie die in actuelere vorm misschien een parallel kan krijgen in het opera-gebeuren, wanneer Gent, met de fusie naar de Opera voor Vlaanderen, misschien opnieuw die snaar zal gaan spelen.

Overigens is die fameuze beginselverklaring uit november '50 nog altijd een bijzonder brokje lectuur. Een stukje theatergeschiedenis dat dan misschien niet dezelfde weerklank heeft als het legendarische geschrift van Nemirovich-Dachenko en Stanislavski na hun nachtelijke babbel in de Slavyanski-bazar in juni 1898, maar dat toch nog altijd heel wat theaterwijsheid bevat.

Opvallend bij het hoofdstukje "Getuigenissen" is wel dat de heren pioniers niet bepaald lief voor mekaar zijn. Zo schrijft Frans Roggen op pagina 32 : "tot samenwerking met Jan D'Haese laat ik mij niet meer verleiden" en even verder formuleert Hugo Coene een kritiek waarvan de actualiteitswaarde meteen de status questionis van de hele Arca-filosofie uitmaakt :

Geleidelijk verwaterde Arca echter als een plateau waar louter bij uitzondering essentieel toneel werd gebracht. Het werd overwegend groot repertoire-theater in een kleine ruimte. Van wezenlijke experimentele dramatische kunst was geen sprake meer. (p. 45)

Uitspraken die bewezen dat toen, halverwege de jaren zeventig, Arca heel nadrukkelijk met zijn eigen identiteit bezig was. Soms zeer down-to-earth zoals uit de commentaar van Jean-Pierre De Decker mag blijken :

Tenslotte dienen termen als marginaal, avant-garde, alternatief of experimenteel voorgoed te verdwijnen. Er is alleen theater. En een voortdurend, vernieuwend zoeken naar... (p. 35)

Dat "voortdurend, vernieuwend zoeken naar" vormt de "file rouge" in het tweede werk, van de hand van Jo De Vos, over de post-75 periode. De Vos geeft een historisch overzicht van de Arca-producties uit die periode, gegroepeerd in vier hoofdstukken. Het eerste, "Aanloop tot een nieuwe start (1975-1976)", vormt in feite een inleiding op de drie volgende : "Van projecten en sterren" (1976-1982), "Een nieuwe theatertaal" (1982-1987) en "Naar een hecht ensemble" (1987-1990). Hierbij wijst De Vos op het feit dat de periode Gilis-Dehert als een der meest interessante uit de Arca-geschiedenis mag gelden. Terecht haalt de auteur de onlogika aan die de Raad van Advies hanteerde, wanneer uitgerekend hier Arca het advies "neutraal" meekrijgt.

Ivo Van Hove krijgt daarentegen bij De Vos een minder vleiende commentaar mee. Zijn werk is volgens hem gekenmerkt door "een modieus maar vaak nogal inhoudsloos estheticisme" (p. 33).

Uit de titel van het laatste hoofdstuk "Naar een hecht ensemble" klinkt onbewust een zeker wishful thinking door. In die optiek is de manier waarop De Vos de boodschap van Arca omschrijft treffend : "een *speuren* naar een hedendaagse theatertaal". "Speuren" impliceert immers het nadrukkelijk zoeken, maar niet altijd vinden. En geen mens zal het Arca ten kwade duiden dat het niet op alle theatervragen een antwoord weet.

Dirk DE CORTE